

ВПЛИВ СОЦІАЛЬНО-ДЕМОГРАФІЧНИХ ФАКТОРІВ НА ЯКІСТЬ УЧБОВОЇ ПРАЦІ СТУДЕНТІВ

Дорофєєва Т.І., Коверя В.М., Лисенко В.В.

Харківський національний педагогічний університет імені Г.С. Сковороди

Анотація. В статті розглядаються соціально-демографічні фактори, які цілеспрямовано впливають на підсвідому активність студентської молоді і в значній мірі визначають їх якість навчання і рівень життя.

Ключові слова: соціально-демографічні фактори, студенти, якість навчання.

Вступ. Перш ніж приступити до безпосередньої розробки системи індивідуалізованого навчання студентів, необхідно виявити комплекс соціально-педагогічних факторів, які цілеспрямовано впливають на їх підсвідому активність. Це дозволить визначити не тільки зміст, структуру і технологію функціонування даної системи, але і особистісні якості студентів, які необхідні для успішного її використання в професійній підготовці вчителя.

У соціально-педагогічному дослідженні проблема вищої освіти звернення до соціально-демографічних характеристик студентів виступає як один із способів зв'язку явищ, що вивчаються, з процесами розвитку суспільства і перш за все його соціальної структури. Соціально-демографічні показники — це сукупність об'єктивних і відносно стабільних характеристик студентської молоді, що в значній мірі визначають спосіб їх життя, а також види діяльності. До них відносяться: соціальне походження, приналежність до певної соціально-професійної групи, стать, вік, освіта, сімейний стан, місце проживання тощо [4].

Багато авторів, відмічають на все більш зростаючій рівності учбових можливостей представників різних соціальних груп, підкреслюють, що ці ознаки в сучасних умовах все ще зберігають своє значення і роблять певний вплив на різні показники учбової діяльності студентів, але не є домінуючими [1, с.38]. Так, багаторічні дослідження проблем учбової активності, проведені провідними соціологами відділу дослідження проблем вищої освіти дають підставу затверджувати, що відмінності в показниках загальноосвітньої підготовки і успішності, що раніше досить чітко визначаються соціальним походженням студентів, нині стали замінюватися відмінностями в рівні етичної сформованості і готовності молодих людей до навчання [5, с.31].

Якість учбової праці, будучи одним з показників успішного оволодіння професією у вузі, випробовує

вплив всіх вищеназваних соціально-демографічних факторів і має потребу, в їх науковому аналізі. Такий підхід дозволить, по-перше, виявити найістотніші з них і, по-друге, намітити шляхи усунення їх негативного впливу, що підвищить ефективність педагогічного керівництва якістю учбової праці студентів.

Формулювання цілей роботи.

Мета дослідження. Проаналізувати вплив соціально-демографічних факторів на якість учбової праці студентів, як показник успішності оволодіння професією у вузі.

Методи дослідження: аналіз педагогічної, соціологічної літератури, спостереження, аналіз документів, різні види анкетування та опитування.

Дослідження виконано згідно напрямків практичної діяльності факультету фізичної культури Харківського національного педагогічного університету імені Г.С. Сковороди.

Результати дослідження їх обговорення. У дослідженні вітчизняних учених зафіксовано також, що відмінності студентів по соціально-класовій ознаці дуже трохи впливають на якість учбової праці. Це зв'язано з тим, що нівелиція відмінностей студентської молоді по соціально-класових ознаках у вузі носить більш яскравий характер, ніж в суспільстві, і пояснюється специфікою студентства як перехідної суспільної групи; загальними для всіх умовами життєдіяльності у вузі і характером вимог, що пред'являються до них. Разом з тим, при зниженні ролі соціально-класових ознак помітний вплив демографічних і, так званих, некласових ознак: статі, віку, освіти батьків, сімейного стану, приналежності до регіонально-територіальної області [5].

Проведене нами опитування показало, що серед добре успішних студентів переважають випускники міських шкіл з високим рівнем загальноосвітньої підготовки, що проживають з батьками. Разом з тим, тільки 36,6% студентів, що закінчили школу з високими показниками, підтвердили свої знання у вузі. Більшість студентів (84,6%) мали середній рівень шкільної підготовки у вузі продовжує вчитися так само (табл. 1).

Таблиця 1.

Соціально-демографічні фактори, які впливають на якість учбової праці студентів в %.

Якість учбової праці (в балах)	Соціально-демографічні фактори										
	стать		тип школи яку закінчив		рівень шкільної підготовки			сімейний стан		місце проживання	
	Ч	Ж	міська	сільська	добре-відмінно	добре-задовільно	задовільно-добре	неодружений	одружений	гуртожиток	квартира
добре-відмінно (переважають гарні оцінки)	22,4	27	33,8	18,2	36,6	4,7	3,4	22	25,8	15,7	30,5
добре-задовільно (переважають гарні оцінки)	61,8	59,4	45,4	67,2	56,7	84,6	69,8	64,7	56,8	60,8	62,2
задовільно-добре (переважають задовільні оцінки)	15,8	13,6	10,8	14,6	6,7	10,7	26,8	13,3	17,4	23,5	7,3
Загальна кількість опитаних %	70,6	29,4	51,6	48,4	17	71,6	11,4	53,1	46,9	41,5	58,5

Основна маса учнів з низьким рівнем знань, хоча в деякій мірі і покращує свої знання, але і дає найвищий відсоток слабовстигаючих студентів (28,8%). У студентів, які живуть в гуртожитку, якість учбової праці явно нижче, що пояснюється відсутністю відповідних умов (шум, незбалансованість режимних моментів, різноманіття інших відволікаючих факторів) для самостійної роботи.

Для порівняння ступеня впливу соціально-демографічних факторів на якість учбової праці студентів нами підраховувався коефіцієнт зв'язаності, для вивчення ступеня двостороннього взаємозв'язку між даними змінними.

Відомо, що абсолютна величина коефіцієнта (r), міняється від 0 до 1. Крайні значення показують або відсутність аналізованого зв'язку, або функціональну залежність від виділеного фактору, тобто, близькість до 1 є своєрідним показником однофакторності явища. Із збільшенням числа факторів, які обумовлюють досліджуване явище, абсолютна величина коефіцієнта зв'язаності зменшується.

Чим менше ми беремо величину (r), тим менше ризик прийняти невірну гіпотезу. Проте навряд чи має під собою підстава ухвалення такого високого рівня (r) при соціолого-педагогічному аналізі деяких тенденцій. Навпаки, тут дуже часто говорять про тенденцію, якщо навіть тільки 2/3 респондентів володіють даною ознакою. В даному дослідженні ми вважаємо достатньо високим рівнем $r=0,20$, це означатиме, що в 80% випадків ми не помиляємося, кажучи про наявність зв'язку між показниками, що вивчаються.

По решті характеристик (вік, стать, сімейний стан) істотних відмінностей не спостерігається. В той же час необхідно відзначити, що «сімейні студенти» вчатьсся краще. Причина цього факту, на

наш погляд, криється в мобілізуючих можливостях, які створює студентська сім'я. Студенти, що мають сім'ю, особливо виділяють роль чоловіка (дружини) як фактор успішності навчання, подолання виникаючих труднощів.

У нашу вибірку потрапило 21,6% сімейних студентів. З них, мають дітей — 12,3%. Матеріали ряду досліджень [3, с.47] показують, що сімейні студенти по всій сукупності складають 18-20%. Тому наша вибірка є представницькою і дозволяє робити висновки, що стосуються цієї категорії молоді. Це важливо тому, що знайдена висока орієнтація значної частини першокурсників на брак в студентські роки, яка зберігається в процесі всього навчання, що приведе до збільшення числа, сімейних студентів.

Вступ до браку означає зміну соціального статусу, що пов'язане з цілим рядом нових для молодих людей обов'язків, які впливають на поведінку і відношення до навчання. Одержані дані переконливо показують, що наявність сім'ї не позначається негативно на якості учбової праці. Більш того, систематичність підготовки до занять у сімейних студентів дещо вищий, ніж у неодружених. Показово, що наявність у молодого подружжя дітей дисциплінує їх, підвищує відповідальність, що позначається на кінцевому результаті: якості підготовки фахівця.

Разом з тим, не можна не бачити і цілого ряду проблем, що ускладнюють учбову працю цієї категорії студентів. Аналіз порушень дисципліни учбової праці показує, що це викликано часто об'єктивними причинами. По-перше, це житлова проблема. Багато сімейних студентів знімають кімнату або квартиру, що пов'язане з додатковими грошовими витратами, які не завжди компенсуються батьками. Тому багато хто з них вимушений

суміщати навчання з роботою, виконання якого часто пов'язано з пониженням якості учбової праці.

По-друге, це народження дитини. Одержані нами дані говорять про те, що не всі жінки успішно можуть поєднувати обов'язку матері і студентки. Близько 70% студенток-матері знижують активність в навчанні і інших видах діяльності. Значно зростають пропуски занять і прогули, не говорячи вже про спізнення, у деяких студенток-матерів знижується і якість учбової праці. Але проблему не слід, на наш погляд, дуже драматизувати. Бесіди з подібною категорією студентів показує, що народження дитини не тільки приносить труднощі, але і мобілізує молоде подружжя. Частина з них, (9,0%), навіть покращують свої учбові показники.

По-третє, це відношення до студентів, мають дітей, з боку керівництва вузів, факультетів і окремих викладачів. Спостереження, бесіди показують, що нерозуміння частиною викладачів проблем, що виникають перед студентками-матерями, формальне відношення до них, призводить до того, що саме це є однією з причин відходу з вузу. Особливо це відноситься до студенток молодших курсів.

У ряді факторів підвищення якості учбової праці студентів, особливе місце належить загальноосвітній підготовці. Виступаючи, як система перероблених і засвоєних в школі знань в сукупності з виробленими в процесі навчання і соціальної практики уміннями і навичками, загальноосвітня підготовка є однією з умов, що забезпечують якість підготовки фахівців. У свою чергу, саме вона обумовлена соціально і психологічно. Так, з одного боку, рівень і якість її опиняються в певній залежності від пануючих в даному суспільстві соціально-економічних і політичних відносин, рівня його розвитку, складових його елементів і відносин, ступені соціальної однорідності даного суспільства, конкретних умов, в яких відбувається сформованість особистості молодої людини. З другого боку, рівень і якість загальноосвітньої підготовки обумовлені специфікою відношення до освіти представників різних груп, характерними особливостями ціннісних орієнтацій, установок, мотивів. Таким чином, рівень і якість загальноосвітньої підготовки залежить від дії об'єктивних і суб'єктивних факторів, що знаходяться в тісній взаємодії. Наприклад, низька якість довузівської загальноосвітньої підготовки може бути слідством невисокої якості учбового процесу, в тому або іншому типі шкіл (сільська, міська і т.д.), або конкретному учбовому закладі, але може виступати і слідством обмежених здібностей або етичної незрілості самої особистості (лінь, безвідповідальності, недисциплінованості, відсутність мети і т.д.).

Рівень довузівської загальноосвітньої підготовки багато в чому позначається на якості підготовки

майбутнього вчителя. Але в той же час, ми часто зустрічаємося з такими фактами, коли, високий рівень загальноосвітньої підготовки не дає переваги частині студентів в оволодінні професійними знаннями, уміннями і навичками. І, навпаки, коли невисокий рівень загальноосвітньої підготовки, в поєднанні з наполегливою учбовою працею, дозволяє студентам успішно навчатися у вузі і готуватися до професійної діяльності.

Подібні суперечності вузівської діяльності походять від дії різних факторів, але головним з них, на наш погляд, є сформована в шкільні роки готовність до наполегливої систематичної учбової праці. Психологами, що займаються, проблемами учбової діяльності, наголошується, що успішність навчання, як і продуктивність будь-якої іншої розумової діяльності, залежить в першу чергу від рівня інтелектуального розвитку людини, хоча значний вплив на неї можуть зробити такі особливості особистості, як спрямованість інтересів, рівень домагань і ін. Чималу роль в успішності оволодіння знаннями грає і працьовитість [2, с.112].

Висновки

Підводячи підсумок вище висловленому можна сказати: по-перше відмінності студентської молоді по соціально-класових ознаках у вузі носять більш яскравий характер, ніж в суспільстві, і пояснюється специфікою студентства як перехідної суспільної групи; загальними для всіх умовами життєдіяльності у вузі і характером вимог, що пред'являються до них. Разом з тим, при зниженні ролі соціально-класових ознак помітний вплив демографічних і, так званих, некласових ознак: статі, віку, освіти батьків, сімейного стану, приналежності до регіонально-територіальної області. По-друге підвищення якості учбової праці студентів, особливе місце належить загальноосвітній підготовці. Виступаючи, як система перероблених і засвоєних в школі знань в сукупності з виробленими в процесі навчання і соціальної практики уміннями і навичками, загальноосвітня підготовка є однією з умов, що забезпечують якість підготовки фахівців.

Список літератури

1. *Иконникова С.Н.* Молодежь: Социологический и социально-психологический анализ. — Л., 1974. — 167с.
2. *Комплексное исследование проблем обучения и коммунистического воспитания специалистов в высшем образовании.* (В.С. Лисовский, В.А. Сухин и др.). — Л.: Из-во ЛГУ, 1980. — С. 248.

3. Никандров Н.Д. Основные формы учебной работы в высшей школе // Научная организация учебного процесса. — Новосибирск: НЭТИ, 1971. — Вып.2. — С. 12—15.
4. Петренко Е.С., Ярошенко Т.М. Социально-демографические показатели в социологических исследованиях. — М.: Знание, 1979. — 189 с.
5. Проблемы повышения успеваемости и снижение отсева студентов. — Л.: Из-во ЛГУ, 1983. — 182с.
6. Рабочая книга социолога / М.Н. Руткевич, Г.В. Осипов, С.В. Фролов и др. — М.: Наука, 1976. — 511 с.

Надійшла до редакції 12.10.2011 р.

Дорофєєва Т.І., Коверя В.М., Лисенко В.В. Влияние социально-демографических факторов на качество учебного труда студентов.

В статье рассматриваются социально-демографические факторы, которые целенаправленно влияют на подсознательную активность студенческой молодежи и в значительной степени определяют их качество обучения и уровень жизни.

Ключевые слова: социально-демографические факторы, студенты, качество обучения.

Dorofeeva T.I., Koverya V.M., Lisenko V.V. Influence of social-demographic factors on quality of educational labour of students.

Social-demographic factors which purposefully affect subconscious activity of student young people and largely determine their quality of teaching and standard of living are examined in the given articles.

Key words: social-demographic factors, students, quality of teaching.

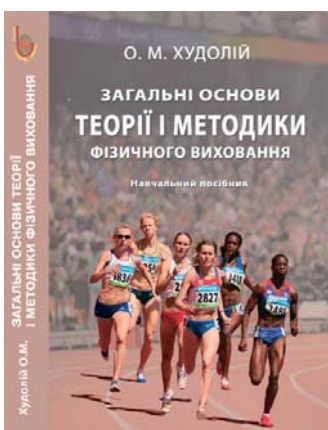

Сергієнко Л.П.

- С32** Практикум з психології спорту: Навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів фізичного виховання і спорту. — Харків: «ОБС», 2008. — 256 с. (МОН України, лист № 1-4/18-Г-1054 від 14 травня 2008 р.) ISBN 966-7858-51-0.

У навчальному посібнику викладено зміст практикуму з психології спорту та програми з даної навчальної дисципліни. У практикумі наведено короткий зміст лекцій. Фактично це конспекти лекцій, які особливо потрібні студентам заочного відділення та тим, хто навчається дистанційно. На практичних заняттях студентам пропонується виконання психологічних та дидактичних тестів. Навчальний посібник доцільно використовувати під час підготовки до семінарських занять, заліків та іспитів.

Навчальний посібник рекомендовано студентам вищих навчальних закладів освітнього напрямку «Фізичне виховання і спорт» та «Психологія». Може бути корисним для викладачів, фахівців у галузі психології, тренерів, спортсменів високої кваліфікації, широкого кола читачів.

Худолій О.М.

- Х98** Загальні основи теорії і методики фізичного виховання: Навч. посібник. — 2-е вид., випр. — Харків: «ОБС», 2008. — 408 с.: іл. ISBN 966-7858-53-7.

У навчальному посібнику розглянуті загальні питання теорії фізичного виховання, а також теорія і методика розвитку рухових здібностей та навчання фізичним вправам.

Посібник рекомендовано викладачам і студентам факультетів фізичного виховання вищих педагогічних навчальних закладів III—IV рівня акредитації та вчителям фізичної культури середніх загальноосвітніх шкіл.